Izdal: Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje • Uredila: Ana Brancelj • Pregled: Barbara Vidmar in Maša Bratina
• Avtor naslovne fotografije: Matej Vranič • Avtorji fotografij na zadnji strani: Janez Tarman, Davorin Tome in Gregor Lipovšek
• Ilustracije in oblikovanje: Klara Korenčan • Viri kartografije: GURS, Agencija RS za okolje, OPSI • Tisk: Schwarz print d.o.o.
• Notranje Gorice, december 2024

• IG: ljubljanskobarje •
• FB: KPLjubljanskobarje •
• E: info@ljubljanskobarje.si •
• T: 08 20 52 350 •
• Podpeška cesta 380, 1357 Notranje Gorice •
• JAVNI ZAVOD KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE •

Ljubljansko barje
KRAJINSKI PARK

DOMA NA LJUBLJANSKEM BARJU

LJUBLJANSKO BARJE JE ...

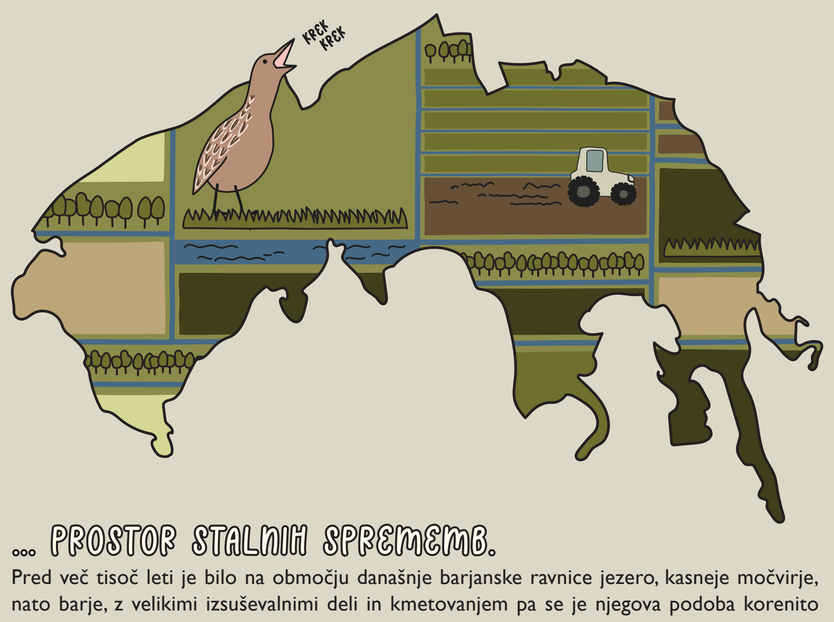

... PROSTOR STALNIH SPREMEMB.

Pred več tisoč leti je bilo na območju današnje barjanske ravnice jezero, kasneje močvirje, nato barje, z velikimi izsuševalnimi deli in kmetovanjem pa se je njegova podoba korenito spremenila.

... EDINSTVENA KULTURNA KRAJINA.

Mozaik travnikov, njiv, mejic gozdičev in voda skriva v sebi preplet naravnih procesov in človekove dejavnosti. Vse bolj intenzivna raba, hkrati pa opuščanje tradicionalnih dejavnosti spreminjajo podobo Ljubljanskega barja.

... NAŠE SKUPNO BOGASTVO.

Upravljanje s Krajinskim parkom Ljubljansko barje je od leta 2009 naloga Javnega zavoda Krajinski park Ljubljansko barje. Dragoceno naravno in kulturno dediščino tega območja bomo uspeli ohraniti z aktivnim sodelovanjem javnega zavoda s prebivalci, kmetovalci, lokalnimi skupnostmi ter tudi vami, obiskovalci.

PRAZGODOVINSKO JEZERO

Poplave na Ljubljanskem barju (foto: D. Veranič)

Dva milijona let nazaj je na območju današnjega Ljubljanskega barja nastala tektonska udorina. Okoliške reke so udorino polnile z velikimi količinami proda in peska. V medledenih dobah se je to območje večkrat ojezerilo. Iznad jezerske gladine so se dvigali številni osamelci Ljubljanskega barja, »gorice«, ki dajejo imena tudi vasem ob njih.

Ob koncu zadnje ledene dobe je nastalo zadnje jezero, ob robu katerega so se pred okoli 6600 leti naselili koliščarji. Bogata kulturna dediščina kolišč, ki je danes skrita v globokih barjanskih tleh, je od leta 2011 umeščena na prestižen seznam UNESCO Svetovne dediščine. Leta 2022 je bila na Ljubljanskem barju odprta rekonstrukcija koliščarskega naselja, ki nudi vpogled v način življenja prvih stalnih naseljencev tega območja.

Rekonstrukcija koliščarskih hiš (foto: A. Brancelj)

Replika koliščarske posode (foto: MPA, S. Švigelj)

Ko se je koliščarsko jezero zamočvirilo, so se prebivalci odselili na bližnje griče. Nivo vode na močvirju je zatem upadel in razvilo se je visoko barje z značilnimi šotnimi mahovi. Zaradi velikih izsuševalnih del, ki so potekala na Ljubljanskem barju, se je tu ohranilo le še nekaj ostankov visokega barja, ki danes predstavljajo ožja zavarovana območja parka.

POSEGI ČLOVEKA

Od rimskih časov dalje človek skupaj z naravo oblikuje podobo Ljubljanskega barja. Rimljani so tako zgradili cesto od osamelca Babna gorica do Iga. Domneva se, da so zaradi lažjega tovorjenja kamna prestavili strugo Ljubljanice bliže kamnolomu v Podpeči. Ob večjem delu suhe stare struge Ljubljanice danes vodi urejena makadamska pot, ki nas pripelje do Bevške učne poti. Velika izsuševalna dela na Ljubljanskem barju so se začela konec 18. stoletja z izgradnjo Gruberjevega prekopa. Z novozgrajeno Ižansko cesto leta 1829 pa se je začelo naseljevanje osrednjih delov Barja, z namenom izkoriščanja tega območja za kmetovanje. Sledilo je kopanje goste mreže izsuševalnih kanalov, ki danes meri okoli 5.000 kilometrov.

Nekdanje visoko barje z več metrskimi šotnimi plastmi se je tako spremenilo v mozaično pokrajino travnikov, njiv, mejic in kanalov. Ljudje, ki so se naselili v osrednji del Barja, so morali gradnjo prilagoditi nestabilnim barjanskim tlem. Podobno kot koliščarji so naseljenci tega območja hiše in gospodarska poslopja gradili na pilotih.

Rezanje šote (foto: SEM)

Cerkev Sv. Mihaela (foto: I. Majc)

Tudi gradnja Plečnikove cerkve sv. Mihaela v Črni vasi, ki je od leta 2021 del vpisa na seznam UNESCO Svetovne dediščine, je bila osnovana na pilotih, kar je botrovalo k njeni posebni arhitekturni zasnovi.

BARJANSKI MOZAIK

Danes je Ljubljansko barje čudovit preplet naravne in kulturne dediščine, pravi krajinski mozaik, ki navdihuje v vsakem letnem času.

Foto: D. Mladenovič

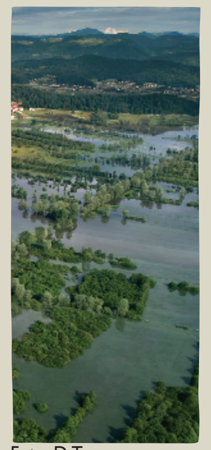

Foto: D. Tome

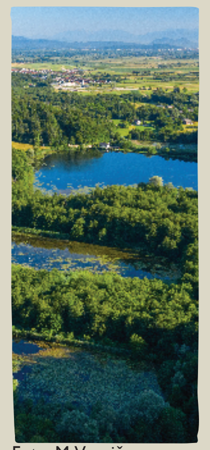

Foto: M. Vranič

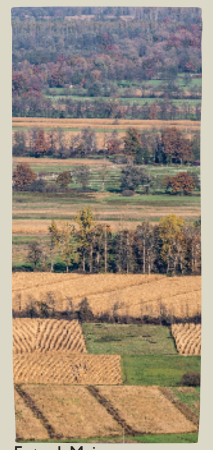

Foto: I. Majc

Zimske meglice in speča krajina v najhladnejšem delu leta imajo svoj čar. Prav nič zaspana pa ni v tem delu leta voda na kraškem robu Ljubljanskega barja, ki prihaja na dan iz številnih izvirov. Še posebno slikoviti so izviri Male in Velike Ljubljanice v Močilniku in Retovju.

Spomladansko prebujanje narave nas očara z znanilkami pomladi, močvirskimi logaricami, ki jih lahko občudujemo na nekaterih mokrotnih travnikih. Občasne poplave nas predvsem v tem času spomnijo na nekdanje jezero. Čudovito novonastalo krajino lahko občudujemo, če se povzpnemo na grič Sv. Ane pri Podpeči.

Poleti se lahko pred poletno pripeko zatečemo v osvežilno senco, ki jo ponujajo naravni rezervat Ribniki v dolini Drage pri Igu, izviri reke Ljubljanice pri Vrhniki ter zgornji del Poti ob reki Iški.

Jeseni pa nas na sprehod vabijo številne poljske poti, ki se vijejo med obdelanimi njivami in travniki, ki jih kmetje že pripravljajo na letni počitek.

OHRANJAJMO

Na sprehodu po Ljubljanskem barju se živalska in rastlinska pestrost bogatega mozaika življenjskih okolij počasi razkriva pozornemu obiskovalcu.

Prilagojena košnja (foto: D. Mladenovič)

Z ohranjanjem, vzdrževanjem in vzpostavljanjem primernih habitatov v Javnem zavodu Krajinski park Ljubljansko barje zagotavljamo uspešno naselitev in razmnoževanje redkih in ogroženih živalskih ter rastlinskih vrst. Morda bo naš trud poplačan, ko bomo v novo zasajenih mejicah slišali petje pisane penice, v novih mlakah značilni »u-u-u« hribskega urha ali pa morda celo zagledali sramežljivo močvirsko sklednico med sončenjem ob mlaki. Ukrepi, ki jih izvajamo v Krajinskem parku Ljubljansko barje, pomagajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti tega dragocenega območja.

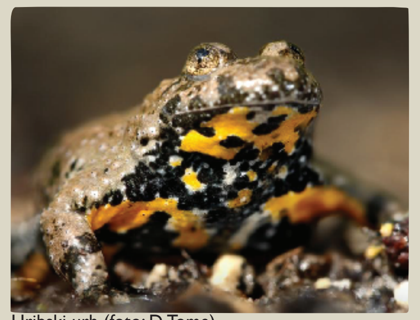

Hribski urh (foto: D. Tome)

Močvirska sklednica (foto: D. Veranič)

PREPREČUJMO

Invazivne tujerodne vrste, tako rastlinske kot živalske, smo v naše okolje namerno ali nenamerno zanesli ljudje.

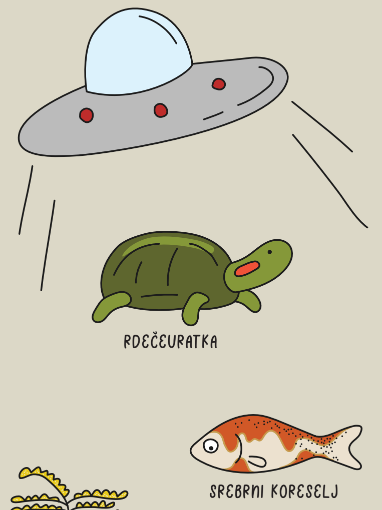

Okrasne vrste, ki pobegnejo iz posod, z vrtov, iz domačih ribnikov ali terarijev, se v naravnem okolju hitro razmnožijo, domorodnim vrstam pa predstavljajo premočno konkurenco in ogrožajo njihov obstoj.

Japonski dresnik, kanadska in orjaška zlata rozga, žlezava nedotika, veliki pajesen in druge invazivne tujerodne vrste rastlin rastejo v gostih sestojih, ki onemogočajo rast domorodnim vrstam rastlin.

Želve okrasne gizdavke, ribe sončni ostriži, glodalci nutrije pa z domorodnimi živalskimi vrstami tekmujejo za hrano, uničujejo legla in prevladajo v življenjskih okoljih.

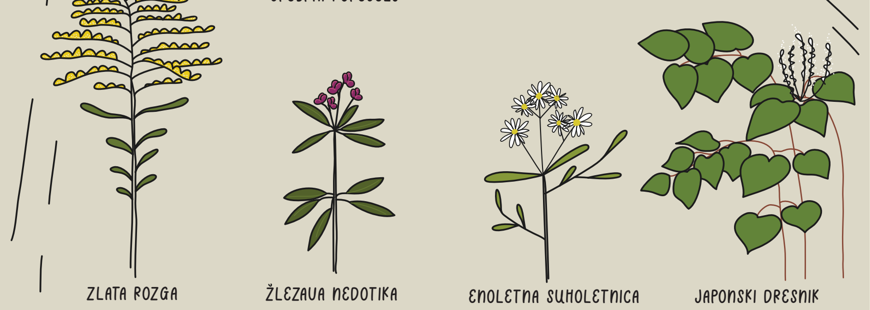

VARUJMO

Z načrtovanjem trajnostnega obiska obiskovalci tudi sami prispevate k ohranjanju bogate dediščine Krajinskega parka Ljubljansko barje. Prihod z avtobusom ali vlakom ter obisk peš ali s kolesom po urejenih poteh so majhen, a pomemben prispevek in odgovorno ravnanje. Podroben varstveni režim v Krajinskem parku Ljubljansko barje je določen v Uredbi o Krajinskem parku Ljubljansko barje.

Za čim bolj doživet obisk krajinskega parka smo v sodelovanju z domačini, lokalnimi skupnostmi ter strokovnjaki uredili nabor tematskih poti, ki individualnim obiskovalcem predstavljajo naravno in kulturno dediščino območja.

Foto: B. Vidmar

POT NA MAH

POT NA MAH – MAHNITE JO NA MAH!

Pot ponuja igrivo odkrivanje naravnih zanimivosti Ljubljanskega barja. Na sprehodu vzdolž naravnega rezervata Goriški mah spoznavate ostanek visokega barja z dobro ohranjenimi plastmi šote, rastišče ogroženih rastlinskih vrst ter življenjski prostor redkih vrst metuljev. V ptičji opazovalnici so predstavljene številne vrste ptic, in če tiho in pozorno opazujete, morda kakšno tudi opazite ali slišite. Na večjem delu poti pa raziskujete skrivnosten svet dvoživk.

Foto: J. Tarman

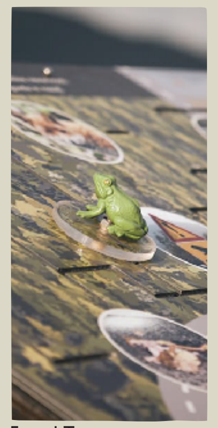

Foto: J. Tarman

IZHODIŠČE: Pri gasilskem domu PGD Prevalje – Goričica pod Krimom.

POT: 3,8 km krožna pot po makadamski poti

ČAS: obisk peš (1 h 15 min) ali s kolesom (25 min)

INFO: 7 informativnih tabel

OPREMA: stojala za kolesa, klopi, opazovalnica za ptiče, učilnica v naravi

Namig!

Pot se nahaja na območju vsakoletnih poplav, zato je del poti večkrat letno poplavljen. Ustavite se na razgledišču pri Goričici, občudujte novonastalo poplavljeno pokrajino, nato pa se na sprehod vrnite čez nekaj dni, ko bodo poplavne vode odtekle.

POT OB REKI IŠKI "OKLJUK"

POT OB REKI IŠKI – SPOZNAJTE REKO TREH OBRAZOV!

Reka Iška na svoji razburljivi poti teče skozi divji Iški vintgar, nato po obrobju rodovitnega Iškega vršaja in v zadnjem delu po ravninskem Barju. Na Poti ob reki Iški-Okljuk v družbi prisrčnega Okljukca odkrivate, kako se je reka v času in prostoru spreminjala, ter spoznavate tudi življenje ob njej nekoč in danes.

Namig!

Na informacijskih tablah ob poti vas čaka nagradna igra. Vsak pravilen odgovor na zastavljeno vprašanje prispeva eno črko končnega gesla. Pošljite nam ga na info@ljubljanskobarje.si in potegovali se boste za privlačno nagrado! Vsak pravilen odgovor je nagrajen.

Na strani www.ljubljanskobarje.si najdete tudi e-lekcije, ki so prilagojene različnim starostnim skupinam. Potrebujete le telefon z internetno povezavo in malo raziskovalnega duha!

IZHODIŠČE: Naselje Lipe (Okrepčevalnica Kolišče), LPP 19B ali Iški vintgar (pred Gostiščem Iški vintgar), LPP 19I vas pripelje do Iške vasi.

POT: 13 km po asfaltni in makadamski poti

ČAS: s kolesom (1 h)

INFO: 11 informativnih tabel

OPREMA: stojala za kolesa

Iški vintgar (foto: M. Bratina)

Iški vršaj (foto: A. Smrekar)

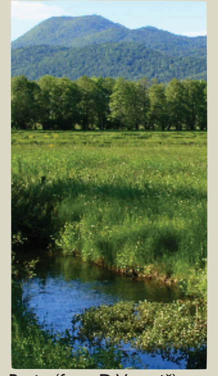

Barje (foto: D. Veranič)

POT BARJANSKA OKNA

POT BARJANSKA OKNA – SKRIVNOSTNI IZVIRI SREDI BARJA

Pot ponuja vpogled v izvire na meji med vršajem in Barjem. Na razgledni ploščadi ob Strahomerskih oknih sta predstavljena talna profila na vršaju in Barju ter ilustracije, preko katerih spoznate, zakaj in kako so nastala barjanska okna. Pozorno opazujte vodno gladino, videli boste zanimiv naravni pojav.

IZHODIŠČE: Vas Podkraj ali Pot ob reki Iški.

POT: 1,7 km po večinoma makadamski poti

ČAS: obisk peš (30 min) ali s kolesom (10 min)

INFO: 4 informativne točke

OPREMA: stojala za kolesa, klopi

Namig!

Na ograji razgledne ploščadi vas čakajo tudi sestavljanke, preko katerih potujete skozi letne čase, odkrivate sestavo tal ter izbrane živalske vrste.

Foto: M. Bratina

Foto: M. Bratina

POT MED JELŠAMI

Foto: J. Tarman

POT MED JELŠAMI – POKUKAJTE V MOJ SVET!

Pot na pragu slovenske prestolnice ponuja pogled v življenje šestih ogroženih živalskih vrst – želve močvirske sklednice, kačjega pastirja koščičnega škratca, hrošča puščavnika, dvoživke hribskega urha, metulja strašničinega mravljiščarja in ptiča kosca. Na tej poti spoznate tudi vpliv človeka na spreminjanje Ljubljanskega barja in zahtevnost ohranjanja primernih življenjskih prostorov za ogrožene živalske in rastlinske vrste.

IZHODIŠČE: P+R Barje, LPP 9, z avtom ali s kolesom (BicikeLJ).

POT: 3 km krožna pot po makadamski in poljski poti

ČAS: obisk peš (1 h) ali s kolesom (20 min)

INFO: 8 informativnih tabel

OPREMA: stojala za kolesa, klopi, kukala

Namig!

Del poti je v slabšem stanju, kjer ob dežju nastanejo luže in blato. Na določenih mestih se, kljub našim naporom, še vedno lahko na lastne oči prepričate, kako resen problem so črna odlagališča odpadkov. Le skupaj lahko ohranimo Ljubljansko barje, zato vsako opaženo nepravilnost javite na nadzornik@ljubljanskobarje.si.

Foto: J. Tarman

Foto: J. Tarman

POT MOROSTIG

POT MOROSTIG – DOBRODOŠLI V PROSTORU STALNIH SPREMEMB IN VEDNO NOVIH ODKRITIJ!

Kako dolga je pot do prazgodovine? Na Ljubljanskem barju je kratkočasna in zanimiva. Pozornemu opazovalcu razgrinja pestrost barjanskih živalskih in rastlinskih vrst ter v daljavi ponuja panoramo, kakršno so pred več tisočletji opazovali že koliščarji.

IZHODIŠČE: Interpretacijski center Morostig ali postajališče Ig Petrol, LPP 19I.

POT: 1,5 km po makadamski in poljski poti ter lesenem podestu

ČAS: obisk peš (1 h) ali s kolesom (20 min)

INFO: 7 informativnih tabel

OPREMA: stojala za kolesa, klopi, kukala, podest

Foto: G. Lipovšek

Foto: M. Bratina

Foto: M. Bratina

Namig!

Obisk poti dopolnite z obiskom interpretacijskega centra Morostig in rekonstrukcije koliščarske vasi. Za več informacij o urnikih obiska obiščite spletno stran www.morostig.si.

POT BEVKE

Foto: M. Bratina

UČNA POT BEVKE – PREPLET NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

Med osamelcem Gradišče in Ljubljanico, južno od Bevk, leži mozaik travnikov, mejic in kanalov, po katerem nas vodi zvedavi deček Barjanko. Spoznajte živalski in rastlinski svet barjanskih travnikov, bogato kulturno dediščino tega območja, skrivnosti reke Ljubljanice ter življenje na Ljubljanskem barju nekoč.

IZHODIŠČE: Parkirišče pri osamelcu Gradišče v naselju Bevke.

POT: 6,5 km krožna pot po makadamski in kolovozni poti

ČAS: obisk peš (2 h) ali s kolesom (40 min)

INFO: 10 informativnih točk

Namig!

Del poti ob stari strugi Ljubljanice je po deževju blaten, zato priporočamo previdnost in primerno opremo. V času poplav je pot le delno prehodna oziroma prevozna.

NARAVNI SPOMENIKI

Naravni in kulturni spomenik Ljubljanica

Znana kot reka sedmerih imen, Ljubljanica na Ljubljanskem barju sedmič, še zadnjič, pride na plan. Skozi osrednji del Ljubljanskega barja počasi teče do Ljubljane. V svojem naročju pestuje dragocene zaklade večtisočletne zgodovine.

Izviri Ljubljanice (naravni spomenik Močilnik, naravni spomenik Retovje, naravni spomenik Ljubija)

Izviri Male in Velike Ljubljanice ter Ljubije med Vrhniko in Verdom na Ljubljansko barje prinašajo vodo iz obširnega kraškega zaledja.

Izvir Bistre (Grajski izvir, Zupanov izvir, Galetov izvir)

Vodnati izviri reke Bistre so v preteklosti poganjali grajske mline in žage, ki so še danes ohranjeni in na ogled v Tehniškem muzeju Slovenije v Bistri.

Naravni spomenik Jezero pri Podpeči

Kraško jezero je eno globljih naravnih jezer v Sloveniji. V času poplav vode zalijejo okoliške travnike, ki predstavljajo rastišče številnih ogroženih rastlinskih vrst. Kopanje v jezeru je na lastno odgovornost.

Naravni spomenik Jurčevo šotišče

Eno zadnjih območij na Ljubljanskem barju, kjer dobimo predstavo o tem, kako je visoko barje raslo nad površino tal.

NARAVNI REZERVATI

Naravni rezervat Mali plac

Ostanek visokega barja, ujet v osamelcu Kostanjevica, mimo katerega vodi Pot močvirskih škratov na Mali plac.

Naravni rezervat Koslerjeva gošča

Najstarejše zavarovano območje in hkrati največji gozdnati ostanek visokega barja na Ljubljanskem barju.

Naravni rezervat Goriški mah

Ostanek visokega barja, ki predstavlja tudi pomemben življenjski prostor za nekatere ogrožene vrste metuljev. Jeseni tu bogato zacveti vijolična jesenska vresa.

Naravni rezervat Iški morost

Največje sklenjeno območje mokrotnih travnikov na Ljubljanskem barju, ob katerih vodi tudi Koščeva učna pot.

Naravni rezervat Strajanov breg

Edini preostanek pravega nizkega barja na Ljubljanskem barju, ki predstavlja pomembno rastišče za divje orhideje ter habitat ogroženih vrst metuljev.

Naravni rezervat Ribniki v dolini Drage

Nekdanji glinokopi, ki so po opustitvi industrije postali zatočišče mnogih redkih in zaščitenih rastlinskih in živalskih vrst, predvsem vodnih ptic, ptic selivk ter močvirske sklednice.

UNESCO DEDIŠČINA

unesco
Svetovna dediščina v Sloveniji

Cerkev sv. Mihaela

Impozantna, a lahka arhitektura, ki je bila s tehniškimi rešitvami prilagojena nestabilnim barjanskim tlem, je od leta 2021 z nekaterimi drugimi deli Jožeta Plečnika vpisana na UNESCO Seznam svetovne dediščine.

Kolišča na Igu

Izjemno izpovedni in odlično ohranjeni organski ostanki v vlažnih barjanskih tleh so pomembni za razumevanje življenja prvih stalnih prebivalcev na obronkih Alp, zato so bili leta 2011 skupaj z drugimi prazgodovinskimi kolišči okoli Alp vpisani na UNESCO Seznam svetovne dediščine.

OSTALE ZANIMIVOSTI

Tehniški muzej Slovenije v Bistri

Nekdaj pomemben kartuzijanski samostan je v 19. stoletju postal grad, od leta 1951 pa je v njem Tehniški muzej Slovenije, največji muzej v Sloveniji, z bogatimi naravoslovnimi in tehniškimi zbirkami.

Stara struga reke Ljubljanice

6 kilometrov dolga vodna struga, o nastanku katere še nimamo natančnega odgovora. Na podlagi arheoloških najdb rimskega orodja za kopanje kanalov se sklepa, da je bila struga reke Ljubljanice v rimskem obdobju premaknjena bliže kamnolomu v Podpeči.

Vrhniški ribniki

Nastali so z izkopavanjem gline za potrebe vrhniških opekarn v 19. stoletju, v 60. letih 20. stoletja jih je zaradi neuporabe zalila voda, danes pa so priljubljeni med sprehajalci in ribiči.

Grič Sv. Ane nad Podpečjo

Najlepši naravni razgledni stolp nad Ljubljanskim barjem ponuja razglede vse tja od Škofljice in Ljubljane, preko Brezovice do Vrhnike. Na vznožju griča je tudi informacijska točka s počivališčem.

Iški Vintgar

Slikovita rečna dolina, ki je priljubljena izletniška točka v vročih poletnih dneh. Urejena sprehajalna pot ob reki ponuja enostaven pobeg v svežino.

Borovniški viadukt

Nekoč največji zidani most v Evropi in velik gradbeni dosežek na mehkih barjanskih tleh je bil med 2. svetovno vojno močno poškodovan, nato porušen, nanj pa danes spominja zgolj en steber viadukta sredi Borovnice.

Vodovodni most

Pod mostom potekajo vodovodne cevi, ki Ljubljano oskrbujejo z pitno vodo iz vodarne Brest na Iškem vršaju. Most je namenjen pešcem in kolesarjem ter ponuja odlično kolesarsko povezavo med mestom in Ljubljanskim barjem.

Kozolci

Spomeniki tradicionalnemu načinu spravila sena, ki so posebno številčni na Iškem vršaju in trdnih tleh, saj je bilo drugje še do nedavnega preveč močvirno za kmetijsko dejavnost.

Barjanski mozaik

Ljubljansko barje je mozaična krajina, kjer se travniki in njive prepletajo z rekami in kanali ter gostimi mejicami. To sestavlja bogat ekosistem, ki gosti številne in raznolike rastlinske ter živalske vrste.

Ali nas najdete?

Na območju Ljubljanskega barja živi veliko zanimivih vrst živali in rastlin. Nekatere lahko poiščete na zemljevidu Ljubljanskega barja. Jih znate poimenovati?

Če si želite pobližje spoznati razloge za biotsko pestrost ali katero od ogroženih vrst z Ljubljanskega barja, lahko obiščete našo spletno stran www.ljubljanskobarje.si.